

UMRL JE STAROSTA ITALIJANSKIH SLAVISTOV ETTORE LO GATTO

16. marca 1983 je v Rimu umrl starosta italijanskih slavistov Ettore Lo Gatto. Rodil se je v Neaplju 20. maja 1890. Lo Gatto je bil sicer po svoji izobrazbi germanist in je v svojih prvih znanstvenih delih in prevodih obravnaval teme s tega področja (Nietzsche, Wagner), za slovanske književnosti pa se je začel zanimati po prvi svetovni vojni, potem ko se je v avstrijskem ujetništvu prvič srečal z rusko knjigo. Že leta 1920 je s soustanoviteljem italijanske slavistike Giovannijem Maverjem začel izdajati revijo »Russia«, ki velja za prvi pomembnejši prispevek k spoznavanju ruske kulture v Italiji. Leta 1921 je ustanovil v Rimu Inštitut za vzhodno Evropo (*Istituto per l'Europa Orientale*), skoraj hkrati pa je začel svojo akademsko pot, ki ga je peljala od Padove do Neaplja in kočno v Rim, kjer je poučeval vse do upokojitve. Njegovo neutrudno delo je v vseh pogledih zelo pomembno za celoten razvoj italijanske rusistike, saj uvrščamo med njegove učence imeni, kot sta na primer Riccardo Picchio in Angelo Maria Ripellino, njegove knjige in članki, ki jih je pisal prav do smrti, pa so znani vsakemu evropskemu slavistu.

Zapuščina Ettore Lo Gatta je ogromna: bežen pregled bibliografije (prim. jubilejni izdaji *Studi in onore di Ettore Lo Gatto e Giovanni Maver*, 1962, str. IX–XXI in *Studi in onore di Ettore Lo Gatto*, 1980, str. 337–341) dovolj jasno kaže na njegova vsestranska zanimanja na področju slavistike (našteli smo nad 260 bibliografskih enot). V Italiji je namreč veljal poseben koncept »slavistike«, ki je zahteval obravnavo slovanskih literatur kot enoto, kjer sicer lahko zasledujemo razlike med posameznimi deli te enote, ne moremo pa jih upoštevati zgolj kot avtonomne realizacije zunaj širšega »slavističnega« konteksta. Podoben koncept je sprejela celotna italijanska slavistika vse do prvih let po drugi svetovni vojni, ko so se tudi v Italiji začeli pojavljati strokovnjaki za posamezna slavistična področja, ki so odklanjali enotno sistematizacijo slovanskih literatur. Nič čudnega ni torej, če v njegovem opusu zasledimo vrsto del, ki proučujejo rusko literaturo, druga pa belorusko ali ukrajinsko, češko (posebno znamenit je njegov prevod pesnitve Maj Karla Mácha), slovaško in celo lužiško-srbsko. Za slovensko, srbsko, hrvaško in poljsko literaturo se Lo Gatto v glavnem ni zanimal, verjetno tudi zato, ker je imel pri tem izrednega sodelavca v prijatelju, Dalmatincu po rodu, Giovaniju Maverju. Kljub širokemu spektru je glavni del Lo Gattovih zanimanj posvečen ruski kulturi. Pri širjenju le-te si je prizadeval, da bi se v recepciji italijanskega bralca otresla eksotičnosti, oddaljenosti, predvsem pa tiste čudne navlake, ki rusko književnost spremlja z vidika nekaterih neupravičenih psiholoških, filozofskih in tudi mističnih predsodkov, ki bi jih lahko strnili v posplošujoči koncept o posebnosti »ruske duše«. Lo Gatto je rusko literaturo opazoval in razlagal na podlagi specifičnega razvoja ruske kulture nasploh in prav iz tega osnovnega spoznanja so nastala nekatera njegova pomembnejša dela (*Storia della Russia*, 1946 in *Storia del teatro russo*, 1952), ki kažejo na izredno odprtost njegovih pogledov in na prepričanje, da ni mogoče razumevati ruske književnosti zgolj v primerjavi z zahodnim svetom.

Lo Gattovo najpomembnejše delo je nedvomno Zgodovina ruske književnosti (*Storia della letteratura russa moderna* in *Storia della letteratura russo sovietica*), ki jo je začel objavljati že leta 1928 in ki je doživela vrsto dopolnjenih izdaj vse do njene dokončne oblike leta 1968, ko je izšla skupno z Zgodovino stare ruske književnosti njegovega učenca Riccarda Picchia. Delo je bilo prevedeno tudi v nekatere evropske jezike. Večina sodobnih italijanskih slavistov je svoje prve informacije o ruski književnosti odkrivala prav v tem

delu, ki še danes velja za osnovni italijanski prispevek k spoznavanju ruske literature. Odlikuje se predvsem po izredno bogatem informativnem materialu, ki ga druge tovrstne knjige nimajo, saj skoraj ni literarnega dela, ki ga ne bi avtor (čeprav samo bežno) omenil in uvrstil v širši tok ruskega kulturnega razvoja. V knjigi resda nekoliko moti (obenem pa preseneča) določena enciklopedičnost obravnave zbranega materiala, ki je lahko za sodobni specializirani pristop k problemom le nekoliko zastarela, vendar ne moremo mimo ugotovitve, da je glavna avtorjeva zasluga prav v težnji, da bi iz specifičnega problema (oziroma iz literarnega dela) izluščil širšo podobo kulturno-zgodovinskega razvoja književnosti. K temu pa se navsezadnje vrača tudi sodobna kulturologija in literarna znanost nasploh, ki po nekaj desetletjih strogo omejenih obravnav spet čuti potrebo po večjem razmahu lastnih opazovanj in ocen.

Med njegovimi monografskimi deli bi še posebej omenil knjigo o Puškinu (*Puškin. Storia di un poeta e del suo eroe*, 1959) in »liričnoučeno« (termin R. Picchia) potovanje v mit o Peterburgu (*Il mito di Pietroburgo*, 1960). Obe knjigi sta napisani z veliko večino, predvsem pa z veliko ljubeznijo do ruske literature. To velja še posebej za monografijo o Puškinu, ki je bil Lo Gattu najljubši pesnik in ki mu je zato posvetil tudi večino svojih znanstvenih razprav.

Posebno poglavje Lo Gattovega dela je popularizacija ruske literature, ki so jo v Italiji do prve svetovne vojne poznali le v slabih prevodih iz francoščine. Sam se je lotil prevodov iz originalov in tako so izšla izpod njegovega peresa dela Puškina, Lermontova, Dostojevskega, Turgenjeva, Gončarova, Čehova, Sologuba pa tudi sodobnejših sovjetskih avtorjev (Lunca, Leonova, Bulgakova, Zamjatina). Z izrednim čutom za kvaliteto je Lo Gatto odkril italijanskemu bralcu vrsto avtorjev, ki so bili prava neznanka ne le za italijanski svet, ampak tudi za širšo evropsko publiko. Tako je na primer že leta 1923 prevedel Sologubov roman *Mali bes*, nekaj let pozneje Lunca in *Belo gardo Bulgakova* (1930), le nekaj let po prvi ameriški izdaji pa še Zamjatinov roman *Mi* (1955). Obenem z nastajanjem sovjetske literature je Lo Gatto posvetil več študij pisateljem, ki so se takrat komaj uveljavljali (Gladkov, Fadejev, Babelj, Piljnjak, Sejfulina, Lidin) in s tem dokazal, da je literaturo mogoče opazovati in ocenjevati ob njenem nastajanju in ne le v oddaljeni časovni perspektivi, saj še danes njegovo vrednotenje v marsičem sovpada z ocenami v pozneje napisanih razpravah drugih literarnih kritikov.

S smrtjo Ettorea Lo Gatta se verjetno končuje posebno poglavje v razvoju italijanske, pa tudi evropske rusistike. To poglavje nosi verjetno v svojem začetnem delu vse predznake, ki so tipični za odkrivanje novih poti. Kljub temu je njegovo prizadevanje za globlje spoznavanje slovanskih kultur kot subjektov splošnega evropskega kulturnega razvoja bistven mejnik za premostitev pregraj, ki so slovanski svet ločevale od romanskega.

Ivan Verč
Trst